

דבר תורה לפרשת במדבר – הרב יהודה דהן

ממדבר מתנה

השבת נפתח בחומש חדש, חומש במדבר. ובשבוע הבא נחגוג את חג השבועות ואת מעמד מתן תורה המיוחס לו במסורת היהודית. זו הזדמנות לשאול ולהתבונן מדוע ניתנה התורה דווקא במדבר ולא בארץ ישראל שיש בה קדושה יתירה ומעלה. אפשר לענות על שאלה זו ברמות שונות של הסבר.

ניתן לומר שלא ניתן ללמוד מנתינתה של התורה במדבר על הקשר של התורה למדבר כיון שנתינתה של התורה במדבר נבעה משיקולי מממד הזמן. כלומר הקב"ה רצה לתת לעם ישראל תורה כמה שיותר מוקדם בגלל חיוניותה של התורה ולכן לא נכון להמתין עד כניסתם של ישראל לארץ.

יתכן גם לומר שהדבר נבע משישולי הקשורים לממד המקום אבל לא על דרך החיוב מצד היתרון של המדבר אלא להפך דוקא מצד החשיבות של קיום התורה בארץ ישראל באופן מיידי. אם אנחנו רוצים שכשיכנסו ישראל לארץ יהיו כבר עם תורה – צריך לתת להם אותה לפני כן.

אבל נראה שחז"ל לימדונו שהקשר בין התורה למדבר הוא מהותי ולא מקרי:

"אמר רב מתנה: מאי דכתיב **וממדבר מתנה** - אם משים אדם עצמו כמדבר זה, שהכל דשין בו - תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו" (בבלי עירובין נד)

חז"ל דורשים את צמד המילים המובא בפרשת חוקת "ממדבר מתנה" כדי לתאר את הקשר שיש בין המדבר ומה שהוא מסמל לתנאי להצלחה בלימוד התורה. התפתחות תורנית דורשת במידה רבה את תכונת הענווה. אדם שיש בו ענווה יוצר באישיות כלי קיבול ופותח את האישיות להתפתחות חדשה. המדבר מייצג את הענווה שכן ענו הוא אדם שלא ממוקד בכבודו ותדמיתו בחברה ודומה לו המדבר שהכל דשין בו.

במקום אחר חז"ל מציינים משמעויות נוספות לקשר בין התורה למדבר:

"במדבר סיני, בג' דברים ניתנה תורה: באש ובמים ובמדבר ... ולמה נתנה תורה בג' דברים אלו?

לומר לך מה ג' דברים אלו חנם לכל באי העולם אף התורה חנם לכל באי העולם.

דבר אחר למה במדבר, לומר לך שכל מי שאינו עושה עצמו הפקר כמדבר אינו יכול לקנות את התורה" (מדרש ילמדנו, ילקוט תלמוד תורה - פרשת במדבר)

במדרש זה חז"ל קושרים את המדבר לתורה בשני מובנים. התורה כמדבר חנם לכל באי עולם, המדבר הוא הפקר ואינו בבעלות איש וגם אדם הרוצה לזכות בתורה צריך להפקיר עצמו כמדבר.

גם מבלי שנפרש בדיוק מה הכוונה להפקיר את עצמו כמדבר, לכאורה ניתן לשים לב לניגוד בין שני הפירושים עד כי כמעט ניתן לומר שהם פירושים הפוכים. מן הפירוש הראשון נראה שהתורה לא עולה ביוקר ומן השני נראה שאדם צריך להפקיר את כל כולו כדי לזכות בתורה.

את הקושיה הזו העלה ה'שפת אמת' וגם העניק לה תירוץ מעניין:

"..אכן ודאי תורה חנם מי שירצה יכול ללמוד בה. אבל לקנות התורה. היינו להיות לו דביקות בעצם התורה. כמ"ש זקן שקנה חכמה היינו שיש לחכמה דירה וקן בלבו. וע"ז מבקשין והערב נא שיהי' תעורבות התורה בפה האדם וכמ"ש ז"ל להיות דברי תורה נבלעין בדמו. וזה א"י להיות רק ע"י שעושה עצמו הפקר" (שפת אמת במדבר תרמ)
השפת אמת בוחר לחלק בין שתי רמות של התקשרות לתורה. יש אדם הלומד את התורה. כדי ללמוד תורה אין צורך לשלם מחירים יקרים מדי. זאת התורה אשר שם משה מונחת לפני בני ישראל וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול. אבל יש מדרגה אחרת והיא לקנות את התורה. קנין של התורה גם במוכן של קנין וגם במוכן של קן שמחדש השפת אמת, הוא מצב בו יש התמזגות של התורה לתוך אישיותו של הלומד. כדי להגיע למדרגה הזו יש צורך בהתמסרות בעמל הגוף והנפש ובמוכנות וותר ולשלם מחירים בחיים.

היבט אחרון של הקשר בין תורה למדבר שארשה לעצמי להעלות כאן, בעקבות דברי המהר"ל, קשור להיות המדבר מקום דליל במשאבים גשמיים. נראה את דברי המהר"ל:
"אבל המדבר, מפני שאין בו דבר חמרי, שהרי אין בו מציאות חמרי, ואין דרים בו הנבראים החמריים, רק היא שממה וציה... ובשביל כך נתנה התורה, שהיא השכל הגמור, במדבר. כי המדבר משולל מן הדברים החמריים, בעבור שלא נמצא בו דברים הגשמיים. הנה המקום המיוחד לתורה היא המדבר" (תפארת ישראל, פרק כו)
דווקא החסרונות הגשמיים של המדבר, הם אלו שזיכו אותו להמצא מתאים לקבלת התורה השכלית. ובא הדבר ללמדנו שהיות ומשאבינו הנפשיים מוגבלים וסופיים, התעסקות יתירה בשפע גשמי תחסום אותנו מלהתפנות ולהיות רגישים לקשב רוחני עליון המופיע בתורה. כפי שאמר מי שאמר: "משיב הרוח ומוריד הגשם - אם חפץ אדם להשיב הרוח, זקוק הוא להוריד הגשם"

שנזכה לסגל לעצמנו תכונות מדבריות אלו (ועוד אחרות של מנינו כאן) במסילה העולה אל מתן התורה!
שבת שלום.